

آموزش تاریخ با کارت‌های حوادث

زهرا مروتی

دبیر تاریخ، شهر تهران

کلیدواژه‌ها: آموزش تاریخ، کارت‌های حوادث، روش‌های فعال تدریس.

پیش‌گفتار

امروزه یکی از راه‌های بهبود کیفی فرایند یاددهی-یادگیری، توجه به روش‌های تدریس و طرح‌های تجربه شده در این زمینه است چنان‌که توصیه می‌شود دبیران از یادگیری مؤثر آموزشی (فعال و مشارکتی) استفاده نمایند و به این امر اعتقاد داشته باشند که «هر فردی خود قادر به آموزش و یادگیری است به شرطی که راهنمایی شود و وسایل و امکانات لازم در اختیار او قرار گیرد.»

در واقع دگرگون‌سازی فرایند یاددهی-یادگیری از روش‌های تدریس سنتی، (که ماهیت انفعالی دارد) به شیوه‌ای که در آن معلم نقش رهبری و نظارت فعال دارد، گامی اصولی و در عین حال دشوار است، به‌ویژه برای معلمانی که عمدتاً برای انجام وظیفه در یک چارچوب خشک و محیط یادگیری سلسله‌مراتبی آموزش دیده‌اند.

نقش معلم در آموزش فعال و مشارکتی

در یادگیری فعال و مشارکتی، معلم به‌جای این‌که خود را عرضه‌کننده دانش و مفاهیم به دانش‌آموز بداند خود را کسی می‌داند که روند یادگیری را اداره و تسهیل می‌کند. تجارب پژوهشی نشان می‌دهد که یادگیری با رویکرد مشارکتی، پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان را ارتقا بخشیده و موجب می‌گردد تا دانش‌آموزان از تجارب یادگیری خود لذت ببرند. هم‌چنین رشد مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی، تقویت اعتماد به نفس، تقویت و گسترش مهارت‌های ذهنی، فیزیکی و طرز تفکر، یعنی دانستن، توانستن و خواستن (دانش، نگرش، مهارت) از نتایج کلاس‌های مشارکتی محسوب می‌گردد. حضرت علی (ع) در این مورد می‌فرماید: «پست‌ترین علم آن است که بر زبان باشد و بالاترین علم آن است که در جوارح و ارکان جاری گردد.»

کارشناسان معتقدند استفاده از شیوه‌های مشارکتی و پویا نه تنها کار معلم را سخت‌تر نمی‌کند بلکه به دلیل آن‌که معلم در این روش نقش راهنما دارد در کلاس درس احساس راحتی بیشتری خواهد کرد

بسیاری از کارشناسان تعلیم و تربیت بر این باورند که معلمان ایرانی در مقایسه با سایر کشورها انرژی زیادی در کلاس درس مصرف می‌کنند، اما از نتایج کار خود چندان رضایت ندارند. این کارشناسان معتقدند استفاده از شیوه‌های مشارکتی و پویا نه تنها کار معلم را سخت‌تر نمی‌کند بلکه معلم در این روش نقش راهنما دارد در کلاس درس احساس راحتی بیشتری خواهد کرد؛ اگرچه در این میان بزرگ‌ترین چالش برای معلمان، حصول اطمینان از این است که آیا با ایجاد تغییرات اساسی در شیوه‌های تدریس در فرصت کم می‌توان نتیجه‌ای مطلوب به دست آورد. برای پاسخ به این مهم بهتر است با یکی از روش‌های مشارکتی با عنوان «کارت‌های حوادث تاریخی» آشنا شده و آن را در کلاس درس اجرانمایید.

روش اجرا

در این شیوه معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد درسی را که قرار است در جلسه‌ی آینده تدریس شود در خانه مطالعه کنند و خلاصه‌ی آن را یادداشت‌برداری کرده، همراه خود به کلاس بیاورند. در روز موعود، در ابتدای کلاس، معلم به تعداد دانش‌آموزان کلاس، کارت رنگی

در اختیار آن‌ها قرار می‌دهد. بر روی این کارت‌ها وقایع و حوادث مهم تاریخی که در درس آمده نوشته شده است.

معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد بدون این‌که با یکدیگر صحبت بکنند سعی کنند محل و جایگاه خود را به ترتیب زمانی از قدیمی‌ترین اتفاق و از چپ به راست و به ردیف بایستند. بعد از قرار گرفتن دانش‌آموزان، معلم از آن‌ها می‌خواهد نوشته‌های کارت خود را به ترتیبی که ایستاده‌اند بخوانند. در این زمان همه‌ی دانش‌آموزان می‌توانند در مورد درست یا غلط بودن مکان ایستادن هم‌کلاسی‌ها خود اظهار نظر کنند. در صورتی که دانش‌آموزی در محل مناسب خود قرار نگرفته باشد، لازم است از صف خارج شده و محل مناسب خود را پیدا کند، که در این جا سایر دانش‌آموزان می‌توانند در قرار گرفتن آن دانش‌آموز به او کمک کنند. در صورت افزایش تعداد دانش‌آموزان، می‌توانید بر تعداد کارت‌ها بیفزایید. پس از اجرای این روش، معلم می‌تواند با طرح سؤالاتی توجه دانش‌آموزان را به محاسن این شیوه جلب کند؛ به عنوان مثال:

۱. برای پیدا کردن محل قرار گرفتن خود با چه مشکلی روبه‌رو بودید؟
۲. از کدام قسمت این فعالیت لذت بیشتری بردید؟
۳. از این‌که نمی‌توانستید حرف بزنید چه حسی داشتید؟
۴. اگر ما حرف نزنیم می‌توانیم با هم ارتباط برقرار کنیم؛ چگونه؟
۵. چگونه می‌توانستید درک صحیح از مفهوم زمان داشته باشید؟

کارت‌های حوادث مربوط به درس اول تاریخ سوم راهنمایی

«۲۶ کارت برای ۲۶ دانش‌آموز کارت‌ها را بر روی مقوای رنگی بریده و به هر

دانش‌آموز یک کارت می‌دهیم.»

اشغال تبریز به وسیله نیروهای عثمانی	سرکوبی مخالفان داخلی و دشمنان خارجی
شیخ صفی الدین اردبیلی	حملات مجدد ازبکان و عثمانی‌ها به ایران
همسایگی ایران با هند در شرق	انتخاب تبریز به پایتختی ایران
تصرف سراسر ایران به وسیله شاه اسماعیل	صلح میان ایران و عثمانی در زمان شاه تهماسب
جنگ سپاهیان ایران با عثمانی در چالدوران	حمله‌ی سپاهیان سلطان سلیم به ایران
آشفته‌گی اوضاع کشور	اختلافات مذهبی
ورود کشتی‌های پرتغالی در خلیج فارس	درگذشت شاه اسماعیل
جلوس شاه تهماسب به تخت سلطنت	جنگ ایران با ازبکان
رسمی کردن مذهب شیعه	مقاومت مردم تبریز و عقب نشینی نیروهای عثمانی
نبودن حکومتی واحد و قدرتمند	جنگ طولانی شاه تهماسب با عثمانی
شکست ایران در جنگ چالدوران	نظم بخشیدن به اوضاع داخلی ایران
هفت طایفه‌ی ترک قزلباش	شکست ازبکان در جنگ با ایران
تشکیل سلسله‌ی صفویه توسط شاه اسماعیل	نداشتن مذهب رسمی در کشور

چند جنبه مورد بررسی قرار خواهد گرفت، پس عمق و پایداری آن‌ها بیشتر خواهد شد.

۵. چون دانش‌آموزان خود به یادگیری و آموختن می‌پردازند لذا از کسب دانش جدید احساس لذت می‌نمایند و کمتر احساس خستگی خواهند کرد.

۶. در روش‌های فعال، معلم بر فرایند یادگیری تأکید می‌کند تا بر نتیجه‌ی آن، لذا دانش‌آموزان همیشه احساس موفقیت خواهند کرد.

۷. دانش‌آموزان با علاقه و انگیزه‌ی بالا مطالب را یاد گرفته و با اشتیاق در مدرسه حضور می‌یابند و یادگیری و آموختن در مدرسه از حالت ملال‌آور به حالتی مفرح و شاد تبدیل می‌شود.

۸. در این روش مهارت‌هایی نظیر اندیشیدن، حل مسئله، تفکر و خلاقیت در جریان تدریس پرورش می‌یابد.

۹. روحیه‌ی کاوش و جست‌وجوگری در دانش‌آموزان تقویت می‌شود.

۱۰. چون دانش‌آموزان در جریان یادگیری به همدیگر کمک می‌نمایند بنابراین حس دوستی و صمیمیت در بین آن‌ها بیشتر می‌شود.

شیوه‌های تدریس کارت‌های حوادث

- وسایل مورد نیاز: کارت‌های بریده شده به تعداد دانش‌آموزان

- اهداف:

- پرورش مهارت‌های برقراری ارتباط غیرکلامی
- تقویت حافظه
- درک مفهوم زمان
- پرورش قوه‌ی تفکر خلاق

نتایج روش‌های مشارکتی و فعال در جریان یاددهی - یادگیری

۱. مدت زمان یادگیری در این روش در مقایسه با روش‌های غیرفعال به حداقل کاهش می‌یابد و دانش‌آموزان در اندک زمانی، مفاهیم را یاد خواهند گرفت.
۲. دانش‌آموزان در تیم‌ها و گروه‌های کوچک به یادگیری می‌پردازند، بنابراین ارتباطات بین آن‌ها توسعه یافته و به مهارت‌های اجتماعی در سطح بالا دست می‌یابند.
۳. معلم بیشتر به نظارت و رهبری می‌پردازد و فرصت زیادی خواهد داشت تا جریان آموزش را به نحو مطلوب سازمان‌دهی نماید.
۴. با اجرای روش‌های فعال تدریس مفاهیم و موضوعات آموزشی به صورت

با اجرای روش‌های فعال تدریس مفاهیم و موضوعات آموزشی به صورت چندجنبه مورد بررسی قرار خواهد گرفت، پس عمق و پایداری آن‌ها بیشتر خواهد شد

مهم‌ترین اهداف شیوه‌ی تدریس با کارت حوادث، پرورش مهارت‌های برقراری ارتباط غیرکلامی، تقویت حافظه، درک مفهوم زمان و پرورش قوه‌ی تفکر خلاق است